

به نام خدا

عرصه‌های استکبارستیزی از دیدگاه مقام معظم رهبری

فاطمه رضایی^۱

احمد داوری^۲

چکیده

استکبار در اصطلاح در مورد افراد و یا دولت‌هایی به کار می‌رود که برای حفظ منافع خود، قصد تحمیل قدرت و مداخله در امور دیگر دولت‌ها را دارند. از آنجایی که اساس فعالیت‌های کشور در عرصه‌های مختلف نظیر عرصه سیاسی، فرهنگی، علمی، دفاعی شکل می‌گیرد لذا برای مقابله و مبارزه با استکبار باید در هر کدام از عرصه‌ها برنامه‌ریزی مناسب و اقدامات شایسته‌ای صورت گیرد تا بتوان به‌طور مؤثر در برابر استکبار استقامت نمود. بررسی عرصه‌های مختلف استکبارستیزی از دیدگاه پرچم‌داران مبارزه با استکبار به دلیل فرمان دهی میدان نبرد با استکبار و آگاهی به جوانب گوناگون آن از اهمیت بیشتری برخوردار است از این رو پژوهش پیش رو به‌صورت کتابخانه‌ای و با روش توصیفی به بیان روش‌های استکبارستیزی از دیدگاه مقام معظم رهبری به‌عنوان پرچم‌دار مبارزه با استکبار جهانی در عصر حاضر پرداخته است، به نظر نویسندگان مهم‌ترین عرصه‌های استکبارستیزی از دیدگاه مقام معظم رهبری در چهار عرصه بزرگ سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و علمی قابل تحلیل و بررسی است که برای استکبارستیزی پیشرفت هماهنگ و همگامی آن‌ها ضروری است تا بتوان با استقامت و امیدواری و تکیه بر اصول اسلام برای مقابله با استکبار برنامه‌ریزی کرد.

واژه‌های کلیدی: استکبار، عرصه‌های استکبارستیزی، مقام معظم رهبری، قرآن کریم.

۱. دانشجوی کارشناسی رشته علوم قرآنی دانشکده علوم قرآنی مراغه، آدرس ایمیل: f.rezaei.۹۳.com@gmail.com
۲. دانشجوی دکتری تفسیر تطبیقی و عضو هیات علمی دانشکده علوم قرآنی مراغه، آدرس ایمیل: ahaddavari@gmail.com

طرح مسئله

قرآن کریم در آیات متعددی به شناخت استکبار و مبارزه با آن دستور داده است از جمله در آیه «بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تَكْوَانِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَ كُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ» (زمر/۵۹) کافران از مصادیق مستکبران شمرده شده‌اند و آیه «قَاتِلُوا الْأُمَمَةَ الْكُفْرَةَ» (توبه/۱۲) به جنگ با پیشوایان کفر دستور می‌دهد؛ از این رو می‌توان گفت مبارزه با استکبار از اصولی است که بر آن توصیه شده است. از مسائل مطرح در زمینه استکبارستیزی، نحوه مبارزه با استکبار است که باید با علم و آگاهی به روش‌های درست مبارزه با استکبار دست یافت چراکه طبق فرموده پیامبر اکرم صلی‌الله علیه و آله: هر کس کاری را بدون شناخت انجام دهد فسادش بیشتر از سامانش است (ابن شعبه حرانی، ۱۳۶۳، ص ۴۷) و از آنجایی که امت اسلامی از نعمت رهبری برخوردار است، رهبر به‌عنوان راهنمای امت راهکارهایی را در این باره ارائه می‌فرماید که با آن‌ها، الگوهای صحیح و مناسبی جهت مقابله و مبارزه با استکبار به دست می‌آید.

استکبار از واژه کبر به معنی امتناع از قبول حق از روی عناد و طلب رفعت است و در اصطلاح، به افراد یا دولت‌هایی اطلاق می‌شود که به جهت حفظ منافعشان در امور انسان‌ها یا دولت‌های دیگر دخالت می‌کنند و این حق را برای خود قائل هستند. علاوه بر تبعیت نکردن از آن‌ها، در برابر ظلم و ستم چنین افراد و دولت‌هایی باید ایستاد و مبارزه کرد. مسئله‌ی مطرح این است که با چه روش‌هایی می‌توان ایستادگی و مبارزه کرد؟ از نظر مقام معظم رهبری چه روش‌هایی جهت مبارزه با مستکبران باید مورد توجه قرار گیرند؟ در این رابطه و در زمینه استکبارستیزی مقالاتی نظیر راهبردها و راهکارهای جهان اسلام در مقابله با استکبار جهانی از دیدگاه امام و رهبری توسط حسین شیدائیان نگاشته شده است. این پژوهش نیز با شیوه توصیفی و به روش کتابخانه‌ای درصدد بیان روش‌هایی جهت مبارزه با استکبار در زمینه‌های مختلف از دیدگاه مقام عظمای ولایت می‌باشد.

مفهوم شناسی

با توجه به آیاتی نظیر آیه «وَ قَارُونَ وَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَ مَا كَانُوا سَابِقِينَ» (عنکبوت/۳۹)، آیه «وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ» (بقره/۳۴) و آیه «وَ إِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَ اسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَ أَصْرُوا وَ اسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا» (نوح/۷) که مصادیقی از مستکبران را بیان می‌کنند، استکبار واژه‌ای قرآنی است که از «کبر» به معنی امر عظیم (ابن فارس، بی‌تا، ج ۵، ص ۱۵۳) گرفته شده است و در معنای طلب رفعت (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۴۶۵) و امتناع از قبول حق با حالت عناد (ابن منظور، بی‌تا، ج ۵، ص ۱۲۶) و یا اذعان نکردن به حق است (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۴۶۵)؛ و اصطلاحاً در مورد آدم مستکبر، دولت مستکبر، گروه مستکبر، یعنی آن کسانی و آن دولتی که قصد دخالت در امور انسان‌ها و ملت‌های دیگر را دارد، برای حفظ منافع خود در همه‌ی کارهای آن‌ها مداخله می‌کند؛ خود را آزاد می‌داند، حقّ تحمیل بر ملت‌ها را برای خود قائل است، حقّ دخالت در امور کشورها را برای خود قائل است، پاسخگو هم به هیچ‌کس نیست؛ به کار می‌رود. نقطه‌ی مقابل این جبهه‌ی ظالم و ستمگر، گروهی هستند که با استکبار مبارزه می‌کنند (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان ۱۳۹۲/۰۸/۱۲)

مصادیق استکبار

چنان که آیات قرآن هم به مستکبران اشاره دارد، استکبار از دوران گذشته بوده امروز هم وجود دارد و اولین مستکبر ابلیس است مستکبران دیگری نظیر قوم نوح، قوم عاد، قوم شعیب، فرعون، هامان و... در قرآن مطرح شده‌اند. استخوان‌بندی استکبار در همه‌ی دوره‌ها یکی است؛ البته شیوه‌ها و خصوصیات و روش‌ها در هر زمانی تفاوت می‌کند. امروزه، رأس استکبار در دنیا (بیانات در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور ۱۳۹۲/۰۸/۲۹) و اتم مصادیق آن (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۴/۰۴/۲۰) دولت ایالات متحده آمریکا است. از دیگر مصادیق استکبار رژیم صهیونیستی است لذا وقتی علیه رژیم صهیونیستی حرفی زده می‌شود مسئول و سیاست‌مدار آمریکایی احساس دشمنی می‌کند و احساس می‌کند که به او ضربه وارد شده است (بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها ۱۳۹۶/۳/۱۳)

اهمیت مبارزه با استکبار

مبارزه با استکبار و یا استکبارستیزی به این معنا است که یک دولت زیر بار مداخله جویی و تحمیل قدرت استکبار گر یا انسان مستکبر و یا دولت مستکبر نرود (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان ۱۳۹۲/۰۸/۱۲)، طبق آیاتی نظیر آیه «لَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ» (بقره/۲۵۱) و آیه «لَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ لَهَدَمَتِ صَوَامِعُ وَبِيعَ وَصَلَوَاتُ وَ مَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ» (حج/۴۰) مبارزه با استکبار از مسائلی است که اهمیت فراوان دارد.

نظام جمهوری اسلامی و انقلاب اسلامی در اعتراض به استکبار و عوامل استکبار در ایران به وجود آمد و بر این اساس تشکیل شد، رشد پیدا کرد و قوی شد و منطق استکبار را به چالش کشید لذا [استکبار] نمی‌تواند تحمل کند، مگر وقتی که مایوس شود. ملت ایران، جوانان ایران، فعالان ایران، کسانی که به هر دلیلی ولو به دلیلی غیر اسلامی به میهنشان و خاکشان عقیده دارند، باید کاری کنند که این یأس در دشمن به وجود بیاید؛ دشمن را باید مایوس کرد (بیانات در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور ۱۳۹۲/۰۸/۲۹)

مبارزه‌ی با استکبار در انقلاب اسلامی و در میان ملت ما یک حرکت معقول و منطقی و دارای پشتوانه‌ی علمی و یک حرکت خردمندانه است، برخلاف آنچه بعضی می‌خواهند وانمود کنند که این یک حرکت شعاری و احساساتی است و متکی به منطق و عقلانیت نیست، حرکت ملت ایران یک حرکت متکی به عقلانیت است و مبتنی بر دین و آیه‌های قرآن است؛ "أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ" و "رَحَمَاءُ بَيْنَهُمْ" و "قَاتِلُوا أَيْمَةَ الْكُفْرِ" (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان ۱۳۹۴/۰۸/۱۲) البته باید توجه کرد که نظام اسلامی با ملت‌ها طرف نیست، با مردم طرف نیست، با انسان‌ها طرف نیست، نظام اسلامی با استکبار طرف است (بیانات در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور ۱۳۹۲/۰۸/۲۹)

مبارزه‌ی با استکبار، مبارزه‌ی با نظام سلطه تعطیل‌پذیر نیست. این جزو کارهای ما است، جزو کارهای اساسی است، جزو میانی انقلاب است؛ یعنی اگر مبارزه‌ی با استکبار نباشد، ما اصلاً تابع قرآن نیستیم. مبارزه‌ی با استکبار تمام نمی‌شود. خودتان را آماده کنید برای ادامه‌ی مبارزه‌ی با استکبار (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۴/۰۴/۲۰).

تبیین میانی جهت عملکرد

نظام جمهوری اسلامی که پایه‌های آن درست نقطه مقابل ظلم، فساد، استثمار و... است بر اساس دین اسلام و تفکرات ناب اسلامی به وجود آمد و از همان آغاز افرادی در رأس قرار گرفتند که از قدرت‌های بزرگ نمی‌ترسیدند و مردم هم همکاری کردند و همکاری می‌کنند، اکنون از سویی جمعیت مردم نسبت به اوایل انقلاب افزایش یافته، استعدادها زیاد است شجاع و نترس هم هستند وقتی که یک چنین کشوری هست که مردمش این‌طور فکر می‌کنند، سردمداران حکومت هم از هیمنه جهانی نمی‌ترسند این برای استکبار یک خطر عمده است و طبیعت استکبار چنین است که با چنین نظامی دشمنی کند (بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت علیهم السلام ۱۳۹۵/۰۱/۱۱) در واقع جمهوری اسلامی، نظام جهانی ظالمانه را به چالش کشید؛ علت مخالفت با ما هم همین است. [علت] اینکه با نظام اسلامی مخالفت می‌شود این است؛ و آلا اگر چنانچه اسلام غیرسیاسی - اسلامی که کاری به کار این‌و آن ندارد - حاکم باشد، هیچ اهمیتی نمی‌دهند و مخالفتی هم نمی‌کنند. شما با آمریکا، با دستگاه استکبار، با صهیونیسم همراه باشید در کار اقتصادی‌شان، در کارهای سیاسی‌شان، در جهت‌گیری‌هایشان مثل آن‌ها فکر کنید، مثل آن‌ها حرف بزنید، مثل آن‌ها مشی کنید، هیچ مخالفتی ندارند؛ اسمتان مسیحی باشد، اسمتان بودائی باشد، اسمتان مسلمان باشد برایشان هیچ اهمیتی ندارد (بیانات در دیدار اعضای مجمع نمایندگان طلاب و فضولای حوزه علمیه قم ۱۳۹۴/۱۲/۲۵) مایک راهی باید خودمان انتخاب بکنیم، آن راهمان را برویم؛ بگذارید دشمن دنبال شما بدود (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۹۵/۰۵/۱۱) باید حواس همه جمع باشد؛ امتحان همیشه هست، برای همه هست؛ حرکت نباید سست بشود؛ جهت حرکت نباید اشتباه شود؛ جهت حرکت به سمت استکبار و مقابله‌ی با استکبار است (بیانات در دیدار اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین ۱۳۹۳/۰۹/۰۶). بدانیم که ملاحظه‌کاری و مماشات با مستکبر برای هیچ کشوری سود به ارمغان نمی‌آورد (بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان ۱۳۹۲/۰۸/۱۲)

از سوی دیگر استکبار را باید بشناسیم، خصوصیات استکبار را باید بدانیم، عملکرد و جهت‌گیری استکبار را باید بدانیم تا بتوانیم خردمندانه رفتار خودمان را در مقابل او تنظیم کنیم. ما با برخورد غیر خردمندانه در همه‌ی عرصه‌ها مخالفیم؛ ما معتقدیم در همه‌ی عرصه‌ها، در همه‌ی برنامه‌ریزی‌ها، در همه‌ی جهت‌گیری‌های جمعی و فردی باید با درایت و حکمت عمل کرد. (بیانات در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور ۱۳۹۲/۰۸/۲۹) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره فرموده‌اند: هرکس کاری را بدون شناخت انجام دهد فسادش بیشتر از سامانش است (ابن شعبه حرانی، ۱۳۶۳، ص ۴۷)

به یاد داشته باشیم که دشمن از پیشرفت ملت ایران از موفقیت‌های ملت ایران از استحکام نظام اسلامی خشمگین می‌شود آن چیزی که دشمن را خشمگین می‌کند همان راه درست است و آن چیزی که دشمن را مشعوف می‌کند سعی می‌کند بر روی آن تکیه کند آن راه کج است (دیدار عمومی با مردم چالوس و نوشهر ۱۳۸۸/۰۷/۱۵)

استکبارستیزی در عرصه سیاسی

لحظه شناسی و انجام کار در لحظه‌ای که به آن کار نیاز است خیلی مهم است، یکی از مشکلات افراد و مجموعه‌ها، بی‌ایمانی یا بی‌شوقی و بی‌محبتی آن‌ها نیست بلکه لحظه شناس نیستند. لحظه را باید شناخت، نیاز را باید دانست (دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی ۱۳۸۸/۱۰/۲۹)

از عوامل بسیار مهم در مقابله با استکبار حفظ وحدت است چراکه از خطوط دشمن، ایجاد تفرقه است؛ هر چه بتوانند، در هر جا بتوانند، در هر سطحی که بتوانند؛ در سطوح مختلف؛ از مسئولین، غیر مسئولین، آحاد مردم، بین گروه‌های روحانی، بین گروه‌های دانشگاهی، بین جمع‌ها و جمعیت‌های واحدهای دیگر اجتماعی و بین این‌ها با یکدیگر و بین مذاهب ایجاد اختلاف می‌کنند، (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲) همان چیزی که قرآن از آن نهی کرده است "وَ اغْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا" (آل عمران/۱۰۳) و هم‌چنین دشمنان می‌خواهند جهت‌گیری متحد و حرکت منسجم را در تبلیغاتشان متفرق نشان دهند ملت ایران را گروه‌گروه و دسته‌دسته شده و در مقابل هم در مسائل اصولی و اساسی معرفی کنند باید با این مقابله کرد (بیانات در دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی ۱۳۸۸/۱۰/۲۹) و هر ملّتی و هر کشوری که مردمش یکپارچه، یک‌جهت، یکدل، در مقابل دشمن بایستند، دشمن هیچ تعرّضی نمی‌تواند به این‌ها بکند، هیچ غلطی نمی‌تواند بکند (بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی ۱۳۹۶/۰۲/۰۵) نماز جمعه‌ها در ماه رمضان، روز قدس، نمازهای عید فطر؛ این‌ها همه نشانه‌ی وحدت است؛ نشانه‌ی همدلی مردم است؛ نشانه‌ی این است که یک مرکز مشترکی وجود دارد که مردم علی‌رغم اختلافات جزئی و فرعی‌ای که باهم دارند، در گرایش به این اصل، متفق‌اند؛ دلشان متوجه این مرکز است؛ که این مرکز دین است، اصول اسلامی است، ارزش‌های والاست، دین خداست. این، مسئله‌ی مهمی است. مسئله‌ی ایجاد وحدت؛ وحدت مذهبی، وحدت قومی، وحدت سلائق سیاسی، این‌ها مهم است. (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲)

در ارتباطات خارجی و در روابط با دیگر کشورها باید شرایط طرف مقابل را در نظر گرفت باید ببینیم ارتباط با چه کسی صورت می‌گیرد آن‌کسی که می‌خواهیم با او ارتباط بگیریم چه انگیزه‌ای دارد؟ ما در مقابل انگیزه‌ی او چه توانی داریم، این‌ها باید محاسبه شود، بدون محاسبه نمی‌شود (بیانات در دیدار عیدانه جمعی از مسئولان کشور ۱۳۹۵/۰۱/۲۴) از مسائلی دیگری که باید به آن توجه داشت عدم اعتماد به دشمن است؛ انسان گاهی با دشمن حرف می‌زند اما دشمنی که به حرف خودش پایبند باشد و انسان بتواند اعتماد کند که او به هر دلیلی زیر قول خود و زیر تعهدات خود نخواهد زد. با این دشمن می‌شود حرف هم زد، اما وقتی

ثابت شد که دشمن، دشمن نابکار است، دشمنی است که در عمل، از نقض عهد هیچ ابائی ندارد و نقض عهد می‌کند، بعد هم وقتی می‌گوییم چرا [نقض عهد] کردی یک‌جوری توجیه می‌کند، با این [دشمن] نمی‌شود وارد مذاکره شد و تجربه [برجام] به ما نشان داد که ما در هیچ مسئله‌ای نمی‌توانیم [با آمریکا] مثل یک طرف مورد اعتماد صحبت کنیم مذاکره یعنی یک چیزی بده، یک چیزی بگیر - و آنچه را باید بدهی از شما می‌گیرد، [اما] آنچه را باید بدهد، به شما نمی‌دهد؛ زورگویی می‌کند؛ خب مستکبر یعنی همین، استکبار جهانی یعنی همین، یعنی زورگویی کردن، خودش را برتر دانستن، پایبند به حرف خود نبودن، خود را متعهد ندانستن؛ این معنای استکبار است، وعده‌هایش را تخلف می‌کند. (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۹۵/۰۵/۱۱).

سیاست‌های آمریکا در منطقه با سیاست‌های جمهوری اسلامی ۱۸۰ درجه اختلاف دارد. آمریکایی‌ها حزب‌الله را و مقاومت لبنان را - که فداکارترین نیروهای دفاع ملی در یک کشورند - متهم به تروریسم می‌کنند، از این بی‌انصافی بالاتر نمی‌شود. آن وقت در مقابل، دولت تروریست صهیونیستی کودک کش را مورد حمایت خودشان قرار می‌دهند، با یک چنین سیاستی چگونه می‌شود معامله کرد، چگونه می‌شود مذاکره کرد، چگونه می‌شود به توافق رسید؟ (خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۹۴/۰۴/۲۷). باید با خبثت‌های استکبار برخورد کرد؛ عزت ملی را باید نشان داد تکیه‌ی به بیگانه خطرناک است؛ تکیه‌ی به بیگانه موجب می‌شود که بیگانه با انواع طرق بر سرنوشت کشور به تدریج مسلط شود. از بیگانه بهره باید برد، استفاده باید کرد، [ولی] نباید به او تکیه کرد، اعتماد به او نباید کرد. این از جمله‌ی مسائل بسیار مهمی است که حقیقتاً بایستی همه‌ی مسئولین کشور به آن توجه داشته باشند (بیانات در دیدار با مردم آذربایجان شرقی ۱۳۹۶/۱۱/۲۹) البته باید توجه داشت که در مسائلی نظیر قضیه هسته‌ای مسئله مسئله‌ی دیگری است. این جزئی از یک حرکت عمومی است برای زیر فشار قرار دادن ملت ایران، برای متوقف کردن حرکت انقلابی ملت ایران به سوی اهدافش، برای متوقف کردن گستره‌ی نفوذ روزافزون نظام جمهوری اسلامی در منطقه و در جهان؛ این یک واقعیتی است. نه اینکه ما دنبال کنیم این قضیه را؛ طبیعت کار این است؛ حرف نو است، جذاب است، دل‌های پاک و نیت‌های صادق آن را می‌پسندد لذا نفوذ جمهوری اسلامی و اعتبار جمهوری اسلامی گسترش پیدا می‌کند، هدف این‌ها این است که این را متوقف کنند؛ هدف این‌ها این است که به ملت‌ها تفهیم کنند که جمهوری اسلامی ایران هم نتوانست بر اساس دین، یک نظامی را بر پا کند و ادامه بدهد و اداره کند؛ می‌خواهند این را نشان دهند و هدف این است (بیانات در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری انتخابات ۱۳۹۴/۱۰/۳۰)

استکبارستیزی در عرصه فرهنگی

مراد از فرهنگ، همان ذهنیت‌هاست، یعنی آن ذهنیت‌های حاکم بر وجود انسان که رفتارهای او را به سمتی هدایت می‌کند (بیانات در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۷۸/۰۹/۲۳) فرهنگ روح کالبد جامعه است (بیانات در دیدار اعضای انجمن اهل قلم ۱۳۸۱/۱۱/۰۷) مثل هواست، انسان وقتی که این هوا را استشاق کرد، با هوایی که استشاق کرده و با آن جانی که گرفته، می‌تواند دو قدم بردارد و جلو برود؛ بقیه‌ی کارها همه برخاسته از آن چیزی است که شما استشاق کرده‌اید. اگر چنانچه یکجایی،

هوای مسمومی تزریق شود، نتیجه‌ای که در اندام‌ها دیده خواهد شد تابع آن مسمومیتی است که در این هواست فرهنگ یک چنین حالتی دارد (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت به مناسبت هفته دولت ۱۳۸۶/۰۶/۰۴) فرهنگ که از اولویت‌های مهم کشور است از ادبیات و هنر تا سبک زندگی تا فرهنگ عمومی تا اخلاق تا رفتار اجتماعی، شامل همه‌ی این‌ها است؛ ما در این زمینه‌ها تکلیف داریم، مسئولیت داریم؛ دستگاه‌های فرهنگی هم مسئولیت دارند. (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت ۱۳۹۵/۰۶/۰۳) تسخیر ملت‌ها از طریق تزریق و تحمیل فرهنگ بیگانه، کار تازه شناخته‌ای نیست، بلکه از قدیم بوده است؛ منتها بر اثر علمی که غربی‌ها به دست آورده‌اند و همه‌ی کارهای خودشان را منظم و مرتب و با فرمول و برنامه انجام داده‌اند، این کار را هم با فرمول و برنامه کرده‌اند و می‌کنند. آن‌ها می‌دانند که این کار را چگونه باید بکنند و کجاها را بیشتر هدف بگیرند. آن‌ها تجربه هم پیدا کرده‌اند و انصافاً در کار تبلیغات، فرهنگ‌سازی و فرهنگ دهی به کشورها و ملت‌ها فوق‌العاده‌اند (بیانات در دیدار اعضای انجمن اهل‌قلم ۱۳۸۱/۱۱/۰۷) بنابراین صرف وقت کنید و در بودجه برایش پول و فصول قابل توجهی بگذارید تا جهت‌ارزشی به فرهنگ بدهید. از جمله‌ی کارهایی که مسئولین فرهنگی دولت خیلی باید به آن پردازند و واقعاً یک دقیقه را در آن فروگذار نکنند، این است که به فرهنگ عمومی جامعه و ابزارها و وسائل فرهنگی، جهت‌ارزشی بدهند. چون تلاش زیادی شده تا جریان‌های فرهنگی و عامل‌های فرهنگی - هنر و ادبیات و شعر و سینما و بقیه - در جهت غیر ارزشی حرکت کنند و راه بیفتند. شما باید کمک کنید و همه‌ی تلاش‌تان را بکنید که به تحركات فرهنگی کشور در جهت ارزشی جهت بدهید. (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت به مناسبت هفته دولت ۱۳۸۶/۰۶/۰۴)

فرض بفرمایید فیلم، تئاتر، سینما، خب اگر مراقبت نباشد چه می‌شود، جزم‌اندیشی و فشار و اختناق در این زمینه‌ها درست نیست، باید آزاداندیشی باشد؛ منتها آزاداندیشی غیر از ولنگاری است، غیر از اجازه دادن به دشمن است که از دالان آزاداندیشی و آزاد عملی بخواهد ضربه بزند. امروز نیروهای مؤمن و جوان انقلابی‌مان، بیشترین کارهای خوب کشور را دارند انجام می‌دهند، همین دانش‌بنیان‌ها، همین کارهای گوناگون، همین فعالیت‌ها، این‌ها بیشتر به‌وسیله‌ی جوان‌های مؤمن و مانند این‌ها انجام می‌گیرد. حالا فرض کنیم یک تئاتری یا یک فیلمی تولید شود که تیشه به ریشه‌ی ایمان این جوان‌ها بزند این چیزی نیست که انسان از آن احساس خطر بکند؟ ما در زمینه‌ی فرهنگ، هم در مورد آفند ضعیف عمل می‌کنیم، هم در مورد پدافند ضعیف عمل می‌کنیم؛ به نظر من بایست در این زمینه‌ها کار کرد. فرهنگ با جوهر دین، با جوهر انقلاب، اساس کارهای ما است که بایستی واقعاً به آن پردازیم. محصولات فرهنگی، کتاب، سینما، تئاتر، شعر، مطبوعات و نیز شخصیت‌های فرهنگی خیلی مؤثر هستند فرض کنید که یک شخصیت فرهنگی هست که همه‌ی عمر خودش را در راه انقلاب گذاشته، یک شخصیت فرهنگی هم هست که هر وقت توانسته به انقلاب نیش زده؛ شما رفتارشان با این دو نفر چه‌جور است؟ این خیلی مهم است. آن کسی که عمرش را در خدمت انقلاب و در خدمت دین بوده، آیا این [طور] است که مورد تکریم و ترجیح شما باشد، نسبت به آن کسی که در همه‌ی عمرش حالا یک قدم [هم] در راه دین و انقلاب که برنداشته، گاهی اوقات ضربه هم زده، نیش هم زده؟ خب، این‌ها مهم است، این‌ها نکاتی است که باید به آن‌ها توجه داشت. ما اگر به این نکات توجه نکنیم و بر اثر جو‌زدگی برویم سراغ مثلاً فرض کنید که فلان

کسی که از بن دندان با انقلاب اسلامی و با حکومت اسلامی و با نظام اسلامی مخالف است، خب این خلاف یک حرکت فرهنگی عاقلانه است. راه صحیح این است که برنامه ریزی کنیم، هدایت کنیم، کمک کنیم به رویش های خوب و جلوی ضربه ها و حملات و مانند این ها را بگیریم؛ یعنی هم آفند، هم پدآفند (بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۱۳۹۵/۰۶/۰۳)

امروز جنگ نظامی با ما هرچند منتفی نیست، خیلی محتمل هم نیست جنگی که وجود دارد اگر خطرش از جنگ نظامی بیشتر نباشد کمتر هم نیست اگر احتیاط بیشتری نخواهد احتیاط کمتری نمی خواهد (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲) تهاجم فرهنگی یک حقیقتی است که وجود دارد؛ می خواهند بر روی ذهن ملت ما و بر روی رفتار ملت ما - جوان، نوجوان، حتی کودک - اثرگذاری کنند. بازی های اینترنتی، اسباب بازی هایی که وارد کشور می شود از جمله ی همین است (بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۰۹/۱۹) در جنگ روانی (نرم) دشمن به سراغ ایمان ها معرفت ها عزم ها و پایه ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور می رود تا این ها را منهدم کند، نقاط قوت را در تبلیغاتش به نقاط ضعف و فرصت ها را به تهدید تبدیل کند و در این کار هم تجربه هم تلاش زیاد و هم ابزار فراوان دارند ما باید ابعاد دشمن و ابعاد دشمنی را بدانیم تا بتوانیم بر او فائق آییم. (دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲) و مراقب القانات او باشیم، به القانات دشمن نباید اعتنا کرد. به عنوان مثال در قضیه ی برجام این طور القا می شد که اگر توافق کنیم دشمنی ها برطرف می شود، اگر توافق نکنیم با ما دشمنی می کنند؛ خب توافق هم کردیم، [اما] دشمنی ها برطرف که نشده، زیادتر هم شده. این القای دشمن بود که اگر چنانچه توافق نکنیم یا دیر بجنبیم، چنین و چنان خواهد شد. امروز باز مطلب دیگری را مطرح نکنند که اگر در فلان قضیه توافق نکردیم - مثلاً اگر در قضیه ی حضور کشور در فلان منطقه توافق نکردیم - ممکن است چنین و چنان شود؛ این ها القانات دشمن است. ما بایستی مصلحت خودمان را خودمان بسنجیم، خودمان پیدا کنیم، خودمان بفهمیم که مصلحت چیست؛ از دشمن نشویم. (بیانات در دیدار نخبگان جوان علمی ۱۳۹۶/۰۷/۲۶) لذا از عناصر مهم در مبارزه با استکبار عنصر بصیرت است هرگونه حرکت عمومی به یک بصیرت عمومی احتیاج دارد (دیدار با دانش آموزان ۱۳۸۸/۰۸/۱۲) امام علی علیه السلام در نامه ای خطاب به محمد ابن ابی بکر فرمودند: برای تعقیب و جنگ با دشمن بیرون شو و با بصیرت راه خود را پیش گیر (نهج البلاغه، نامه ۳۴). بصیرت در هدف، بصیرت در وسیله، شناخت دشمن، شناخت موانع راه، شناخت راه های جلوگیری از این موانع و برداشتن موانع، وقتی بصیرت بود آن وقت می دانید با چه کسی طرف هستید ابزار لازم را با خود برمی دارید. (بیانات در دیدار عمومی با مردم چالوس و نوشهر ۱۳۸۸/۰۷/۱۵).

از برنامه های دشمن این است که ذهن خواص را عوض کنند برای اینکه بتوانند مردم را بکشاند چون خواص تأثیر می گذارند و در عموم مردم نفوذ کلمه دارند لذا یکی از وظایف اصلی این است که خواص بصیرتشان را تقویت کنند. (دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲) و طبق فرموده پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله هرگاه دو گروه از امت اصلاح شوند امت هم اصلاح می شوند و اگر فاسد شوند امت هم فاسد می شوند این دو گروه فقها و امرا هستند (ابن شعبه حرانی، ۱۳۶۳ قمری، ص ۵۰) البته نخبگان و خواص علاوه بر خود باید بصیرت را در دیگران نیز ایجاد کنند (در دیدار اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر

۱۳۸۸/۰۵/۱۸) آنچه ما امروز در زبان مستکبرین و مخالفین نظام اسلامی و مشخصاً جمهوری اسلامی مشاهده می‌کنیم که با «تغییر رفتار» از آن یاد می‌کنند - گاهی می‌گویند ما تغییر نظام را نمی‌خواهیم، تغییر رفتار را می‌خواهیم - با تغییر نظام هیچ تفاوتی ندارد؛ تغییر رفتار یعنی تغییر سیرت اسلامی. تغییر رفتار یعنی شما از آن چیزهایی که از لوازم قطعی و حتمی حرکت به آن سرمنزل است، دست بردارید؛ از آن کوتاه بیایید و نسبت به آن، اهتمام خودتان را از دست بدهید؛ یعنی همان چیزی که گاهی از آن در برخی از گفته‌ها و نوشته‌ها تعبیر می‌شود به دین حدّ اقلّی؛ یعنی کاستن از آرمان‌ها که به معنای نابودی سیرت دین است. این دین حدّ اقلّی یعنی در واقع دین را حذف کردن. در چنین وضعیتی هدف ما این است و خطّ مشی قطعی ما باید این باشد که دنبال اسلام تمام و کامل باشیم؛ یعنی دنبال این باشیم که واقعاً تا آنجایی که در قدرت ما است تلاش کنیم. تلاش ما و هدف‌گذاری ما این باشد که همه‌ی اسلام - اسلام به کامله، بتمامه - در جامعه‌ی ما تحقّق پیدا کند (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۹۳/۱۲/۲۱)

هرچند ما مدد الهی داریم کمک غیبی داریم، لکن مادامی که هوشیارانه و آگاهانه در میدان نباشیم و تدبیر لازم را به کار نبریم کمک الهی به سراغ ما نخواهد آمد. (دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲)

استکبارستیزی در عرصه اقتصادی

اقتصاد قوی و مستقل کشور مایه‌ی اقتدار است لذا با آن مخالفانند و تحریم می‌کنند، برای اینکه اقتصاد را ضربه بزنند تدابیر گوناگونی به کار می‌بندند (بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه‌السلام - ۱۳۹۶/۰۲/۲۰) نیاز ما یک اقتصاد قوی و مطمئن و متکی به خود است که دستمان به سمت دیگران دراز نباشد، بتوانیم انتخاب کنیم، بتوانیم حرکت کنیم، بتوانیم اقدام کنیم، بدون یک اقتصاد قوی نه به یک عزّت مستمری خواهیم رسید، نه به یک امنیت مستمری خواهیم رسید؛ این چیزها را باید تأمین کنیم. اهمیت اقتصاد این است؛ و البته بدون اتحاد ملی هم به دست نمی‌آید؛ بدون پیوند عمومی ملت با نظام هم این خواسته‌ها به دست نمی‌آید؛ بدون فرهنگ انقلابی هم به دست نمی‌آید؛ بدون مسئولان شجاع و فعال و پُرکار هم این خواسته‌ها تأمین نخواهد شد. همه‌ی این‌ها را لازم داریم و باید تأمین کنیم و می‌توانیم تأمین کنیم (بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۹۶/۰۱/۰۱) در بخش اقتصاد بحث مقابله‌ی با استکبار در ماهیت و هویت خودش غیر از اقتصاد مقاومتی، چیز دیگری نیست. بحث استکبارستیزی و دعوی با کسانی که در خلاف این جهت حرکت می‌کنند، نهیب زدن به آمریکا و دیگران، این در واقع آن روی سکه‌ی اقتصاد مقاومتی است. بخواهید شما اقتصاد مقاومتی تحقق پیدا کند، بدون این نمی‌شود یک طرف قضیه این است از طرف دیگر، طرف مقابل ما ابزارهای قدرتش زیاد است، توانایی‌های زیادی دارد، به هیچ وجه ما دشمن را دست‌کم نمی‌گیریم و می‌دانیم دشمن که هست و چه هست و چه قدر توانایی دارد، اما از توانایی خودمان هم نمی‌توانیم غفلت کنیم، ما هم توانایی‌های زیادی داریم. ممکن است از نوع دیگری باشد اما توانایی است. انقلاب روزبه‌روز دارد رشد می‌کند، پس ما توانایییم که توانستیم رشد کنیم. اگر توانایی نبود که رشد نمی‌شد. (بیانات در دیدار عیدانه جمعی از مسئولان

کشور ۱۳۹۵/۰۱/۲۴) از مصادیق مهم در این زمینه مصرف کالای داخلی به جهت ایجاد کار (بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۱/۰۱/۰۱) و افزایش ثروت ملی است (بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱) علاوه بر این اگر به کار ایرانی و سرمایه‌ی ایرانی احترام نگذاریم، تولید ملی شکل نمی‌گیرد؛ و اگر تولید ملی شکل نگیرد، استقلال اقتصادی این کشور تحقق پیدا نمی‌کند؛ و اگر استقلال اقتصادی یک جامعه‌ای تحقق پیدا نکرد - یعنی در مسئله‌ی اقتصاد نتوانست خودش تصمیم بگیرد و روی پای خود بایستد - استقلال سیاسی این کشور تحقق پیدا نمی‌کند؛ و اگر استقلال سیاسی یک جامعه‌ای تحقق پیدا نکرد، بقیه‌ی حرف‌ها، جز حرف، چیز دیگری نیست. تا یک کشور اقتصاد خود را قوی نکند، پایدار نکند، متکی به خود نکند، مستقل نکند، نمی‌تواند از لحاظ سیاسی و فرهنگی و غیره تأثیرگذار باشد (بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۱/۰۱/۰۱)

استکبارستیزی در عرصه علمی

دلیل تأکید بر علم، فقط به جهت احترام آرمانی به علم نیست که البته این خودش یک نقطه‌ی مهمی است؛ اسلام برای علم ارزش ذاتی قائل است در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله فرمودند: العلماءُ مَصَابِيحُ الارضِ (پاینده، بی‌تا، ص ۵۸۰) علاوه‌ی بر این ارزش ذاتی، علم قدرت است. طبق فرموده امام علی علیه السلام علم حاکم (تمیمی آمدی، بی‌تا، ص ۴۲) و سلطان است، هر که آن را داشته باشد قدرتمند خواهد بود و هر کس آن را نداشته باشد دست قدرتمندی بر سر او خواهد بود (ابن ابی الحدید، ۱۴۰۴، ج ۲۰، ص ۳۱۹) یک ملت برای اینکه راحت، با عزت و با کرامت زندگی کند احتیاج به قدرت دارد. عامل اصلی اقتدار یک ملت علم است. علم، هم می‌تواند اقتدار اقتصادی و هم می‌تواند اقتدار سیاسی ایجاد کند و هم می‌تواند آبرو و کرامت ملی برای یک ملت در چشم جهانیان به وجود بیاورد. یک ملت عالم، دانا، تولیدکننده‌ی علم، در چشم جامعه‌ی بین‌المللی و انسان‌ها طبعاً با کرامت و مقتدر است. (بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۹۲/۰۵/۱۵) دنیای غرب ثروتش از ناحیه‌ی علم است، اقتدارش از ناحیه‌ی علم است، زور گوئی‌ای که می‌کند، به خاطر علمی است که دارد. پول فی‌نفسه اقتدار نمی‌آورد. آنی که اقتدار می‌آورد، دانش است. امروز اگر آمریکا پیشرفتگی علمی خودش را نمی‌داشت، نمی‌توانست در دنیا این‌گونه زور گوئی کند و در همه‌ی مسائل عالم دخالت کند. ثروت هم اگر به دست می‌آید، از ناحیه‌ی علم به دست می‌آید. علم را اهمیت دهید. در روایات داریم که خیر دنیا و آخرت با دانش است و شرّ دنیا و آخرت با نادانی (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۹، ص ۱۷۰) بدون انواع دانش، اقتدار کشور امکان‌پذیر نیست و به این دلیل که رمز پیشرفت همراه با اقتدار برای کشور علم است دشمن، علم و اهل علم و محیط علمی را هدف قرار می‌دهد باید به این نکته توجه کرد. مراقب باشید در دانشگاه شما، در کلاس شما، در مرکز تحقیقات شما، در کار پژوهشی شما، اختلال ایجاد نکنند. اگر دیدید دستی دارد اختلال ایجاد می‌کند، به آن دست بدبین شوید چراکه اقتدار شما و آینده‌ی شما را هدف گرفته‌اند (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی کشور ۱۳۸۸/۰۸/۰۶) مسئله مهم در فعالیت علمی جهش علمی است سرعت پیشرفت کشور از متوسط سرعت پیشرفت علمی دنیا چندین برابر بیشتر بود؛ البته ما چون خیلی عقبیم، این سرعت پیشرفت باید سال‌ها ادامه پیدا کند این سرعت بیشتر بود و الان کم شده؛ نباید بگذاریم سرعت پیشرفت علم کم بشود؛

بایستی پیشرفت علمی با جدیت تمام دنبال بشود (بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۹۴/۱۲/۲۰). با اقتدار، با عزم کافی، با تهذیب نفس، با خودسازی - هم خودسازی علمی و هم خودسازی اخلاقی - پیش روید. دین به شما این روحیه را می‌دهد که در مقابل چشمتان همه‌ی این قدرت‌های مادی کوچک شوند، حقیر شوند، تهدید آن‌ها اثر نکند، کار آن‌ها اثر نکند. همین ابرقدرت‌های تهدیدکننده - حالا دنباله‌های داخلی‌شان که جای خود دارند - و مراکز قدرت استکباری و تهدیدها، چاره‌ای جز عقب‌نشینی در مقابل یک ملت مقتدر و باایمان ندارند. به خدای متعال اعتماد داشته باشید، حسن ظن داشته باشید. خدا با تأکید می‌فرماید: «و لینصرنَّ اللهُ من ینصره انَّ اللهُ لقوی عزیز»؛ بی‌شک، بدون تردید خدای متعال آن‌کسانی را که دین او را و اهداف او را یاری کنند، یاری خواهد کرد، این سخن راستی است، این وعده‌ی صادقی است. به این اعتماد کنید. ان‌شاءالله روزی را خواهد دید که کشورتان به برکت مجاهدت‌های شما در اوج افتخار و در قله‌ی اقتدار باشد (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان و خانواده‌های شهدا ۱۳۸۸/۰۸/۱۲)

نتیجه‌گیری

استکبار واژه‌ای است از کبر به معنی امر عظیم گرفته شده و در معنای طلب رفعت و امتناع از قبول حق از روی عناد حالت عناد است و در اصطلاح در مورد آدم مستکبر، دولت مستکبر و گروه مستکبری به کار می‌رود که برای حفظ منافع خود در همه‌ی کارهای آن‌ها مداخله می‌کند؛ خود را آزاد می‌داند، حقّ تحمیل بر ملت‌ها را برای خود قائل است. نقطه‌ی مقابل این جبهه‌ی ظالم و ستمگر، گروهی هستند که با استکبار مبارزه می‌کنند.

مبارزه‌ی با استکبار در انقلاب اسلامی و در میان ملت ما یک حرکت معقول و منطقی و دارای پشتوانه‌ی علمی و یک حرکت خردمندانه است، برخلاف آنچه بعضی می‌خواهند وانمود کنند که این یک حرکت شعاری و احساساتی است و متکی به منطق و عقلانیت نیست، حرکت ملت ایران یک حرکت متکی به عقلانیت است که تعطیل‌پذیر نیست.

استکبارستیزی در چهار عرصه زیر قابل بررسی است:

الف: استکبارستیزی در عرصه سیاسی؛ شامل مواردی همچون زمان‌شناسی، حفظ وحدت، بررسی دقیق ارتباط با کشورهای خارجی.

ب: استکبارستیزی در عرصه فرهنگی شامل مواردی مانند مقابله با نفوذ فرهنگ کشورهای استکباری، ارزش بخشی به فرهنگ داخلی اسلامی - ایرانی و دقت در بصیرت فرهنگی خواص جامعه.

ج: استکبارستیزی در عرصه اقتصادی در مواردی مانند اقتصاد مقاومتی و حمایت از تولیدات داخلی.

د: استکبارستیزی در عرصه علمی به‌عنوان پشتیبان نظری سه عرصه فوق بود و علاوه بر آن عامل مجزای اقتدار در مقابل استکبار می‌باشد.

بنابراین باید با دقت و برنامه‌ریزی اصولی همراه با تلاش و امید و اعتماد و باور به ظرفیت‌ها و توانایی‌های درونی و استقامت و ایستادگی در برابر هجمه‌های بیرونی - در هر عرصه‌ای که باشد - عرصه‌های اساسی کشور را مدیریت کرد در این میان استفاده از تجربیات تاریخ و تأسی به دستورات اسلام می‌تواند راهگشا باشد چراکه با هدف ایجاد و حفظ ارزش‌های اسلامی - که با تلاش‌ها و زحمات فراوان از گذشته‌های دور تا امروز به دست رسیده است - و انتقال آن به سراسر جهان، امداد الهی هم خواهد رسید و این وعده خداوند است که فرمود «یا ایُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ یَنْصُرْکُمْ وَ یَثْبُتْ أَقْدَامُکُمْ» (محمد/۷).

منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه (۱۳۹۰)، ترجمه علی شیروانی، قم: دفتر نشر معارف، چاپ اول
۳. ابن ابی الحدید، عبدالحمید بن هبه الله (۱۴۰۴)، شرح نهج البلاغه لابن ابی الحدید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی، ج ۲۰
۴. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (۱۳۶۳)، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین قم.
۵. ابن فارس، احمد ابن فارس (بی‌تا)، معجم مقاییس اللغة، قم: مکتب الاعلام الاسلامی، چاپ اول، ج ۵.
۶. ابن منظور، محمد بن مکرم (بی‌تا)، لسان العرب، بیروت: دارصادر، چاپ سوم، ج ۵.
۷. پاینده، ابوالقاسم (بی‌تا)، نهج الفصاحه، تهران: دنیای دانش.
۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۶۶)، تصنیف غررالحکم دررالكلم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
۹. طریحی، فخرالدین بن محمد (۱۳۷۵)، مجمع البحرین، تهران: مرتضوی، چاپ سوم، ج ۳
۱۰. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳)، بحارالانوار، بیروت: دار احیا التراث العربی، ج ۷۹.
۱۱. بیانات مقام معظم رهبری از سایت Khamenei.ir